

ΕΝΑ ΦΙΡΜΑΝΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΓΕΝΙΤΣΩΝ

Ἀπὸ τίς λιγότερο γνωστὲς πόλεις τῆς Μακεδονίας εἶναι καὶ τὰ κοντινὰ στὴ Θεσσαλονίκη Γενιτσά. Πολὺ νωρίς, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγώνα, ἡ σλαβικὴ προπαγάνδα προσπάθησε νὰ ἐκμεταλλευθῆ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς πόλης χρησιμοποιοῦσαν τὸ τοπικὸ σλαβικὸ ἰδίωμα γιὰ νὰ χαρακτηρίσουν τὴν πόλη «σλαβομακεδονικὴ» καὶ νὰ πείσουν, τόσο τοὺς ξένους ὅσο καὶ τοὺς κατοίκους ἀκόμη, ὅτι ἦταν Σλάβοι. Ἡ προστασία πού ἡ γειτονικὴ ὁμόνυμη λίμνη προσέφερε, τοὺς ἔδινε, ὅπως εἶναι γνωστὸ, τὴ δυνατότητα νὰ χρησιμοποιοῦν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πειθῶ, τὰ σχολεῖα καὶ τὰ χρηματικὰ βοηθήματα καὶ ἄλλα μέσα πρὸς «σκληρά». Πολλοὶ κάτοικοι καὶ πρόκριτοι βρῆκαν τὸ θάνατο, γιὰτὶ ἀρνοῦνταν νὰ προσχωρήσουν στὶς τάξεις τῶν Βουλγάρων¹, κι ἄλλοι ζοῦσαν μὲ τὸ διαρκῆ φόβο τῆς δολοφονίας.

Μιὰ ἀκόμη ἀπόδειξη τῆς ἐλληνικότητος τῶν κατοίκων τῆς πόλης αὐτῆς εἶναι καὶ ἓνα φερμάνι πού σώζεται στὰ χέρια τῆς οἰκογενείας Κ. Μπόσκου². Τὸ φερμάνι αὐτό, πού χρονολογεῖται ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1858, εἶναι ἡ ἄδεια πού ὁ σουλτάνος Ἀβδούλ-Μετζίτ παραχωρεῖ στοὺς Ἑλληνες κατοίκους τῶν Γενιτσῶν νὰ κτίσουν ἐκκλησία. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀνέγερση τῆς ἐκκλησίας πού εἶναι ἀφιερωμένη στὴν ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ χρησίμευε ὡς μητροπολιτικὸς ναὸς κατὰ τὸ διάστημα πού ὁ Μητροπολίτης Ἐδέσης παρέμενε στὰ Γενιτσά, τὴ δευτέρη πόλη τῆς περιφέρειας του.

Τὸ φερμάνι αὐτὸ πληροφορεῖ τὸ βαλὴ τῆς Θεσσαλονίκης, στὴ δικαιοδοσία τοῦ ὁποῖου ὑπαγόταν καὶ ἡ περιφέρεια (καζάς) τῶν Γενιτσῶν, καθὼς καὶ τίς τουρκικὲς ἀρχές καὶ τοὺς πρόκριτους τῆς πόλης, ὅτι οἱ Ἑλληνες (Ροῦμ) κάτοικοι τῆς συνοικίας τῶν Γενιτσῶν πού ὀνομαζόταν «Βαρὸς»³ ζήτησαν μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Ἑλληνος Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ τοὺς παραχωρηθῆ ἡ ἄδεια νὰ κτίσουν μιὰ ἐκκλησία. Ὁ σουλτάνος παραχωρεῖ τὴν ἄδεια, γιὰτὶ στὴν πόλη δὲν ὑπῆρχε ἐκκλησία ἄλλη, καὶ κα-

1. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πρόκριτους πού ἔπεσαν ἀπὸ τοὺς πρώτους εἶναι καὶ ὁ Χρῆστος Χατζηδημητρίου, πού δολοφονήθηκε στίς 17 Ἰουλίου τοῦ 1905. Νεκρολογία τοῦ ἔγραψε στίς ἐφημερίδες τῆς Θεσσαλονίκης τῆς 21 Ἰουλίου τοῦ ἴδιου χρόνου ὁ συγγενὴς του καθηγητῆς Γεώργιος Χατζηκυριακοῦ.

2. Τὸ φερμάνι αὐτὸ ἔθεσε στὴ διάθεσή μου ὁ Δήμαρχος τῶν Γενιτσῶν κ. Ἀθ. Κουδούνας, τὸν ὁποῖον εὐχαριστῶ θερμὰ γι' αὐτό, καθὼς καὶ γιὰ τίς πολύτιμες πληροφορίες πού μοῦ ἔδωσε γιὰ τὴ μικρὴ αὐτὴ μελέτη.

3. Τὴν ὀνομασία αὐτὴ ἔδιναν οἱ Τούρκοι στίς συνοικίες οἱ ὁποῖες ἦταν κτισμένες ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τῶν πόλεων. Σ' αὐτές, συνήθως, κατοικοῦσαν Χριστιανοί.

θορίζει με ποιους ὄρους πρέπει νὰ ἀνεγερθῆ αὐτή. Καθορίζονται ἐπίσης οἱ ἀκριβεῖς διαστάσεις τῆς ἐκκλησίας καὶ διευκρινίζεται ὅτι αὐτή πρέπει νὰ οἰκοδομηθῆ σὲ οἰκόπεδο ποῦ πραγματικὰ ἀνήκει στοὺς «μνημονευθέντας ὑπηκόους καὶ νὰ μὴν ἔχουν τμήματά του καὶ ἄλλες ἐθνότητες». Ἡ ἀνέγερσή της δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ βλάβη ἢ νὰ προκαλῆ κίνδυνο σὲ κανέναν. Τέλος τὸ φερμάνι κλείνει με τῆ συνηθισμένη στὰ ἔγγραφα τοῦ εἴδους αὐτοῦ σύσταση τοῦ σουλτάνου πρὸς τὶς ἀρχές, νὰ μὴν ἐμποδίσουν τὴν κατασκευὴ τῆς ἐκκλησίας κατὰ κανένα τρόπο καὶ νὰ μὴ προσπαθήσουν νὰ χρηματισθοῦν ἀπὸ τὴν ὑπόθεση αὐτή.

Τὸ φερμάνι εἶναι πρωτότυπο (εἰκ. 1-2). Εἶναι γραμμένο με μαύρη μελάνη, σὲ χαρτί διαστάσεων 0,54×0,77μ. Διατηρεῖται σὲ ἀρκετὰ καλὴ κατάσταση. Σὲ μερικὰ σημεῖα ποῦ διπλώνει εἶναι φαγωμένο. Ἔχει ἀποκοπῆ τὸ ἄγραφο τμήμα πάνω ἀπὸ τὸν τουγρά. Στὴν πίσω ἐπιφάνεια ἔχει τὴν ἐξῆς σημείωση : «Φερμάνι τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Βαρὸτς ἐνορία ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς κοινότητος». Μὲ ἄλλη γραφὴ συμπληρώνεται : «ἐπ' ὀνόματι τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου». Τρίτο χέρι δίνει λανθασμένη τὴ χρονολογία τοῦ ἔγγραφου : «1272. χίλια διακόσια ἐβδομήκοντα δύο ἤτοι 1856». Ἔχει ἀκόμη τὶς συνήθεις ἐπικυρώσεις τῶν ὑπαλλήλων ποῦ ἐξέδωσαν τὸ ἔγγραφο καὶ τουρκικά, με ἀραβικὰ ψηφία, πρὸς ποιους ἀπευθύνεται¹.

Ἡ μετάφραση τοῦ φερμανίου ἔχει ὡς ἐξῆς :

Ἄβδουλμετζιτ γιὸς τοῦ Μαχμούτ-Χάν,
πάντοτε νικητής.

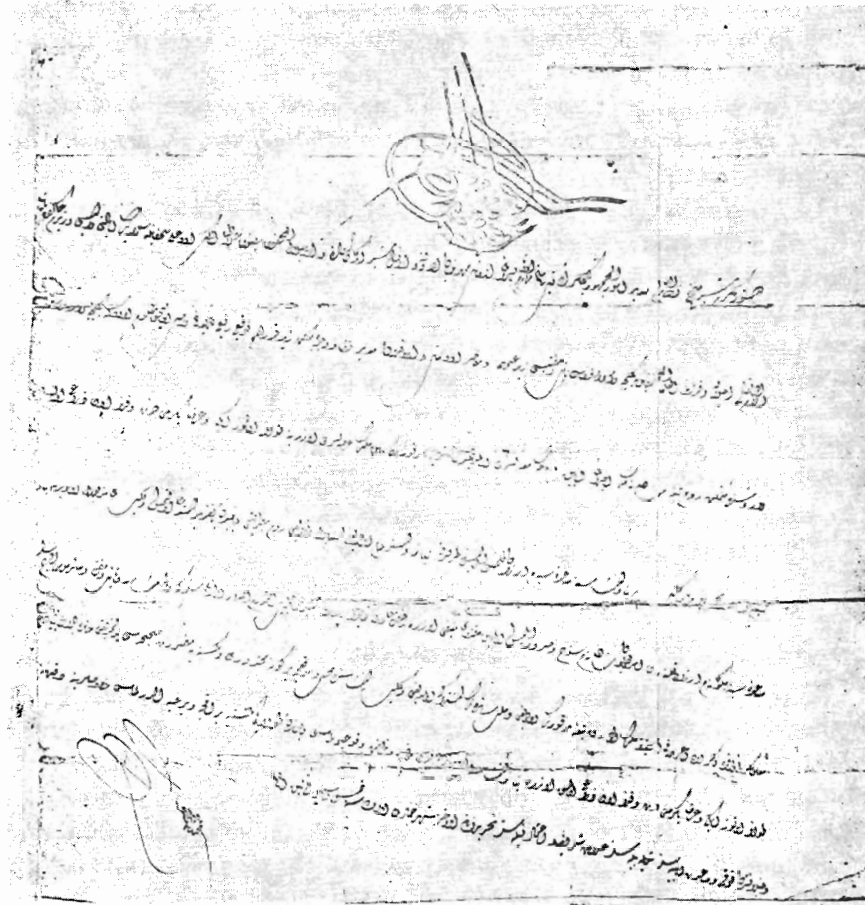
Ὁ ἐξοχάτος βεζίρης, ὁ ἐκλαμπρότατος στρατηγός, ὁ ρυθμιστὴς τοῦ κόσμου, ποῦ με ὀξεία κρίση διευθύνει τὶς ὑποθέσεις τοῦ κοινοῦ, ποῦ διεκπεραιώνει με ὀρθὴ γνώμη τὰ σπουδαῖα κοινὰ ζητήματα, ποῦ θέτει τὴ βάση τοῦ κράτους καὶ τῆς εὐημερίας, ποῦ στερεώνει τοὺς στύλους τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δόξας, ποῦ ὁ ὕψιστος βασιλιάς τὸν περιστοιχίζει με ποικίλες εὐνοίες, ὁ βεζίρης μου Ἄκιφ πασάς, βαλῆς τοῦ ἐγιαλετίου τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν ἐξαρτημάτων της, εἶθε ὁ Θεὸς νὰ τὸν τιμᾷ αἰώνια, καὶ τὰ πρότυπα τῶν ὀξυδερκῶν οὐλεμάδων, ὁ ναῖπης² καὶ ὁ μουφτής³ τοῦ καζᾶ τῶν Γενιτσῶν, εἶθε

1. Selânik valisi hazretlerine ve Yenice-i Vardar na' ib ve muftisine ve sa' ire: «Πρὸς τὸν ἐξοχάτο διοικητὴ (βαλῆ) τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ βοηθὸ τοῦ ἱεροδίκη (naib) καὶ τὸν μουφτὴ τῶν Γενιτσῶν καὶ λοιπούς».

2. Na'ib. Ὁ ἀντικαταστάτης ἢ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἱεροδικαστῆ (Kadi), ποῦ εἶχε τὴν ἔδρα του σὲ μεγαλύτερη πόλη. Παλαιότερα τὰ Γενιτσᾶ ἦταν ἔδρα καθῆ (βλ. Evliya Çelebi, Seyahatname, τόμ. 8ος, σελ. 170).

3. Mufti. Συνήθως ὁ ἱεροδίκης (Kadi), προτοῦ ἐκδῶση μιὰ δικαστικὴ ἀπόφαση, ζητοῦσε τὴ γνώμη τοῦ μουφτῆ, γιὰ τὸ τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ σύμφωνα με τὸ Κοράνι. Αὐτὸς ἀπαντοῦσε ἐκδίδοντας ἕναν fetfa.

ή σοφία τους να αυξάνεται, και τὸ καύχημα τῶν ὁμοίων τους και τῶν ἴσων τους, ὁ διευθυντῆς τοῦ καζᾶ (müdüir)¹ και οἱ εὐγενεῖς (ayan) τοῦ τόπου, εἶθε ἢ δύναμή τους να αυξάνεται!

Εἰκ. 1. Τὸ πρωτότυπο τοῦ φερμανίου.

Μὲ τὴν ἄφιξη τῆς παρουσίας αὐτοκρατορικῆς μου διαταγῆς ἄς γίνη γνωστό ὅτι ὑπεβλήθη αἴτηση μὲ ἐπίσημο ἔγγραφο ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως και τῶν ἐξαρτημάτων της, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Ἑλληνες αὐτοκρατορικοὶ μου ὑπήκοοι πού διαμένουν στὴ συνοικία «Βαρὸς» τῆς κωμοπόλεως τῶν Γενιτσῶν δὲν ἔχουν ἱερά γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἱερο-

1. Müdüir. Σύμφωνα μὲ τὸ Νομοθετικὸ Διάταγμα (nizamnâme) τοῦ 1292 (1876) τῆ διοίκηση τοῦ κάθε καζᾶ ἀποτελοῦσαν ἓνας müdüir και τέσσερις αἰρετοὶ πρόκριτοι ('aza). (Λεπτομέρειες βλ. στὸ ἄρθρο Nahiyeye τοῦ M. T a y y i b G ö k b i l g i n, Islam Ansiklopedisi).

τελεστικῶν τους, ἰκετεύουν καὶ ἐκλιπαροῦν νὰ τοὺς παραχωρηθῆ ἡ ὑψηλὴ μου ἄδεια νὰ χτίσουν καὶ νὰ οἰκοδομήσουν μιὰ ἐκκλησίᾳ...¹ νεωστὶ...¹ ἐπάνω σὲ ἰδιόκτητα οἰκόπεδά τους, ποὺ βρίσκονται στὸ παραπάνω χωριό, μήκους τριάντα δύο πήχεων, πλάτους εἴκοσι τεσσάρων καὶ ὕψους δέκα. Παρέχοντας τὴν ὑψηλὴ καὶ αὐτοκρατορικὴ μου ἄδεια γιὰ τὴν ανέγερση καὶ κατασκευὴ

Εἰκ. 2. Οἱ σημειώσεις στὴν πίσω ὄψη τοῦ φερμανίου.

κατὰ τὸν τρόπο αὐτὸ τῆς ἐκκλησίας ποὺ ἀναφέρθηκε, ἐξεδόθη αὐτοκρατορικὴ μου διαταγὴ καὶ ἀπεστάλη αὐτὴ ἢ σεβαστὴ, λαμπρὴ μου διαταγὴ ἀπὸ τὸ αὐτοκρατορικὸ μου Ντιβάνι, ἢ ὁποῖα περιέχει τὴν ἄδεια σύμφωνα μὲ τὶς αὐτοκρατορικὲς μου ἀπαιτήσεις. Ἐσεῖς ποὺ εἶστε ὁ βαλῆς ποὺ ἀναφέρθηκε καὶ ὁ ναΐπης καὶ ὁ μουφτῆς ποὺ μνημονεύθηκαν, καθὼς σᾶς γίνεται γνωστὸ, προσέξτε στὰ ζητήματα : νὰ μὴν ἐμποδίσῃ καὶ νὰ μὴν προβάλλῃ ἀντίσταση ὁποιοσδήποτε στὴν οἰκοδόμησι καὶ τὴν κατασκευὴ ὅπως παραπάνω διευκρινίσθηκε ἐκκλησίας μήκους τριάντα δύο πήχεων, πλάτους εἴκοσι τεσσάρων καὶ ὕψους δέκα, μὲ τὸν ὄρο τὸ οἰκόπεδο ποὺ ἀναφέρθηκε νὰ εἶναι τελείας κυριότητος καὶ νὰ ἀνήκῃ στοὺς μνημονευθέντας ὑπηκόους καὶ νὰ μὴν ἔχουν τμήματά του καὶ ἄλλες ἐθνότητες, νὰ κτισθῆ ἡ ἐκκλησίᾳ στὸ νόμιμο καὶ πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ καθορισμένο τόπο, νὰ μὴν προκαλῆ κανένα κίνδυνο καὶ νὰ μὴ βλάβῃ ἀπολύτως κανένα· καὶ νὰ μὴ ληφθῆ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἀπὸ κανένα οὔτε ἓνα ἄσπρο ἢ ἓνας κόκκος. Νὰ ἐμποδίζετε καὶ νὰ ἀποφεύγετε κάθε τι ἀντίθετο. Ἔτσι νὰ γνωρίζετε καὶ νὰ ὑπακούετε στὸ ἱερό μου σύμβολο. Γράφτηκε στὰ τέλη τοῦ ἱεροῦ Τζεμάζι οὐλ Ἐββέλ τοῦ ἔτους 1275².

Στὴν ἔδρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

1. Τὸ κείμενο κατεστραμμένο.

2. 26 Δεκεμβρίου 1858 - 6 Ἰανουαρίου 1859.

*Η μεταγραφή του με άραβικούς χαρακτήρες έχει ως εξής :

عبدالمجيد بن عبدالمجيد خان
 المشير دالما
 I دستور مكرم مدير مقدم سام العالم مدير امور المحفوظ
 بلنكر انشاءت جميع مهام الامام بالرائي الثالث مهندس
 بعمان الدولة و الاقبال بسند اركان السعادة والاحلال
 المحفوظ بصنوف حوانات السند الالهة مطحانية سلاطين
 اياشي وانجس ويزم طائف باشا
 2 ادام الله تعالى اجلاله و عذره العظماء المحققين
 بكيجيه و اردار فساسى نائب و مقننين زبد طعيرما و
 معاصر الاماثل و الاقران مدير فدا و وجوه مطبكت زبد
 قدرهم توفيق رفيع هيايون واصل اولمجدى معلوم اوله كه
 بكيجيه و اردار فساسى
 3 و اوردنده متكى روم تصدق شاهانهت اجراى آيين ايده جان
 مجدلى اولمديتندن قريه مرهينه كاشى مطب غرضدلى
 اوزريند اوله اوتوز ايكي و شرما بيگمى درت و فدا اوين
 ذراع اولمدي
 4 . محذورا بر باب كليسا بنا و انشاءت ساعده
 ستم ارزان شخصي الخالص صرفندن نياز و استرجام
 اولمديسى استاجول و توافر روم بائرينو جانمندن با
 تفهيم استغنا و نصير و كسبان مزبور اوبوجيه بنا و
 انشاءت
 5 مساعده سنده مولانتم ارزان شغرى امر هيايون سافاندم
 ستر و تدوير ايتم اولمدين مختلفى ميقى اورد رحمتى
 حاور دنوان هيايوندى اسو امر جليل القدرم اعتبار
 اولمدي سزكه والى سار و نائب و يقنى و حياى موسى
 6 السهم سز سبوتكر اولدنده دكر اولتان عرضه فى الحذنه
 مطب اولمدي تصدق مرهينه اولمديتى و منت ساكوتك
 استراكى اولمديتى و كليسا انشاءت محذور و سوتجده بر
 كونه محذور و كسديه مدررت سبوتجده سبوتجده سبوتجده
 بالده بيان اولمديتى و جليله
 7 طول اوتوز ايكي و شرما بيگمى درت و فدا اوين ذراع
 اولمدي اوزره بنا و انشاءت شرير صرفندن مطبكت و
 مخالفت و تفهيم سبوتجده سبوتجده اولمدي كليسه بر اوجه و
 8 بر حبه اندر امامسى حتمه سبوتجده درت
 و خلاصندن توفى و مطبكت ايلمديتى سبوتجده سبوتجده علامت
 سبوتجده اعتقاد تصدق سبوتجده سبوتجده سبوتجده سبوتجده
 سبوتجده سبوتجده سبوتجده سبوتجده سبوتجده سبوتجده
 سبوتجده سبوتجده سبوتجده سبوتجده سبوتجده سبوتجده

Το έγγραφο παρουσιάζει αρκετά ενδιαφέροντα σημεία. Και πρώτα αξιοπρόσεκτο είναι ότι σε μιὰ μεγάλη κομόπολη, ὅπως τὰ Γενιτσά, μὲ ἀρκετὲς χιλιάδες χριστιανικὸ πληθυσμὸ, ποὺ κατοικοῦσε σὲ πέντε συνοικίες¹, δὲν ὑπάρχει ἐκκλησία ὡς τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰώνα. Ἡ ἔλλειψη αὐτὴ δὲν εἶναι τυχαία.

Πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης εἶχαν ἐγκατασταθῆ στὰ Γενιτσά καὶ στὴν περιοχὴ τους οἱ γαζήδες, οἱ προπομποὶ τῶν τακτικῶν στρατευμάτων τῶν Ὀθωμανῶν σουλτάνων. Ἀρχηγὸς αὐτῶν τῶν «ἀγωνιστῶν τῆς πίστεως» στὴν περιοχὴ αὐτὴ ἦταν ὁ περίφημος Γαζή Ἐβρενὸς μπέης, ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ δραστήριους στρατηγούς τοῦ σουλτάνου Μουράτ Α' (1362-1389). Οἱ ἀπόγονοί του, μαζί μὲ τὶς οἰκογένειες Μιχάλογλου, Τουραχὰν καὶ Μαλκότσογλου, ἀποτελοῦσαν τοὺς πατροπαράδοτους ἀρχηγούς τῶν γαζήδων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτοὶ τοὺς ὀδηγοῦσαν στὶς καταστρεπτικὲς ἐπιδρομές, ποὺ τακτικὰ ἐπιχειροῦσαν στὶς χῶρες τῶν «ἀπίστων» μὲ σκοπὸ τὴ λαφυραγωγία καὶ τὴ σύλληψη αἰχμαλώτων. Στὸν Γαζή Ἐβρενὸς μπέη, στὸν ὁποῖο ἡ τουρκικὴ παράδοση ἀποδίδει τὴν κατάκτηση σχεδὸν κάθε σημαντικῆς πόλης τῆς Μακεδονίας, ὁ σουλτάνος εἶχε παραχωρήσει γιὰ ἀνταμοιβὴ τῶν ὑπηρεσιῶν του πολλὰς ἐκτάσεις σὲ διάφορα σημεία τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ μεγαλύτερη ἀπ' αὐτὲς ἦταν ἡ περιοχὴ κοντὰ στὶς ἐκβολὲς τοῦ Ἀξιοῦ, ὅπου ὑπῆρχε σημαντικὸς ἀριθμὸς χωριῶν². Τὶς ἐκτάσεις αὐτὲς ὁ Γαζή Ἐβρενὸς καὶ οἱ γιοὶ του φρόντισαν νὰ τὶς κάνουν βακούφια, ἀφιερῶματα δηλαδὴ σὲ κάποιο ἀγαθοεργὸ σκοπὸ, καὶ νὰ καθορίσουν στὸ ἀφιερωτήριό ἐγγράφο ὅτι «διαχειριστῆς» (mütevelli) τῶν βακουφίων αὐτῶν θὰ ἦταν πάντοτε κάποιος ἀπόγονός τους. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐξασφάλιζαν ὄχι μόνον τὴν ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ κάθε φορολογία, ἀλλὰ καὶ τὴν παραμονὴ τῶν κτημάτων στὰ χέρια τῆς οἰκογενείας ἀποκλείοντας τὴν πιθανὴ κατάσχεσή τους ἀπὸ τὸ σουλτάνο, πράγμα ποὺ δὲν ἦταν σπάνιο.

Τὰ εἰσοδήματα τῶν βακουφίων αὐτῶν ξοδεύονταν γιὰ τὴ συντήρηση τῶν τζαμιῶν, τῶν σχολείων, τῶν λουτρῶν, τῶν πτωχοκομείων καὶ τῶν ἄλλων φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων ποὺ ὁ Γαζή Ἐβρενὸς καὶ οἱ ἀπόγονοί του ἐχτίσαν στὰ Γενιτσά. Ἐκεῖ βρίσκονταν καὶ οἱ τάφοι τοῦ γενάρχη καὶ τῶν ἀπογόνων του, ποὺ σώζονταν γιὰ ἀρκετὰ χρόνια καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς πόλης τὸ 1912 ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ στρατό. Ἡ πόλη λοιπὸν ἀποτελοῦσε ἱερὸ χῶρο, καθὼς εἶχε καταστή τὸ λατρευτικὸ καὶ φυλετικὸ κέντρο τῶν Γιουρούκων γαζήδων, ποὺ ὁ Γαζή Ἐβρενὸς μπέης εἶχε φέρει μαζί του, κυρίως ἀπὸ τὸ

1. Οἱ συνοικίες αὐτὲς ὀνομάζονταν Πορόι, Μπουτσάβα, Τζουμρά (σημερινὴ Ἄγκων/νου), Βαρός (Μητροπόλεως ἢ Συντριβανίου) καὶ Κάτω μαχαλὰς (Zir mahale).

2. Κατὰ τὸν Félix Beaujour, *Tableau du commerce de la Grèce*, Paris 1800, τ. 1. σ. 113, τὰ χωριά αὐτὰ ἦταν 96.

Σαρουχάν, και είχε εγκαταστήσει σε διάφορα μέρη της Μακεδονίας¹.

Αυτοί οι evlâd-i fatihan (ἀπόγονοι τῶν κατακτητῶν), πού ἔφεραν τὸν τίτλο αὐτὸ μὲ ὑπερηφάνεια και ἀποτελοῦσαν ιδιαίτερη τάξη μέσα στὴν ὀθωμανική αὐτοκρατορία², μὲ κανέναν τρόπο δὲν μπορούσαν ν' ἀνεχθοῦν τὴν ὑπαρξὴ ἱεροῦ τῶν «ἀπίστων» στὸν ἴδιο χῶρο, ὅπου βρισκόταν θαμμένος ὁ ξακουσμένος ἀρχηγὸς τους³. Οἱ Χριστιανοὶ λοιπὸν κάτοικοι τῶν Γενιτσῶν, γιὰ νὰ ἐκκλησιάζονται και νὰ ἐκτελοῦν τὰ θρησκευτικὰ τους καθήκοντα ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στὸ κοντινὸ χωριὸ Πηλορήγι (σημερινὸ Πενταπλάτανο). Κι αὐτὴ ὅμως βρισκόταν μέσα σὲ μιὰ χαράδρα, γιὰ νὰ μὴν προκαλῆ ἢ θέα τῆς τὴν ἱερὴ ἀγανάκτηση τοῦ περαστικοῦ φανατικοῦ Μουσουλμάνου.

Στὰ μέσα ὅμως τοῦ 19ου αἰῶνα ἡ κατάσταση εἶχε ἀλλάξει σημαντικά. Οἱ ἐπανελημμένες ἤττες τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ κατὰ τοὺς προηγούμενους αἰῶνες και οἱ πιέσεις πού ἀσκοῦσαν οἱ Μεγάλες Δυνάμεις στὴν ὀθωμανική κυβέρνηση εἶχαν ὑποχρεώσει τὴν τελευταία ν' ἀναλάβει προσπάθειες γιὰ τὴ μεταρρύθμιση και ἀνανέωση τοῦ διοικητικοῦ και στρατιωτικοῦ μηχανισμοῦ τῆς χώρας. Οἱ μεταρρυθμιστικὲς αὐτὲς προσπάθειες, πού εἶναι γνωστὲς μὲ τὸ ὄνομα Τανζιμάτ, ἄρχισαν κυρίως μὲ τὴ δημοσίευση τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Διατάγματος (Χάττι Χουμαγιούν) τοῦ Γκιουλχανὲ τὸ 1839. Οἱ προσπάθειες ἀνανεώθηκαν μὲ ἓνα νέο βασικὸ διάταγμα, τὸ Χάττι σερίφ τοῦ 1856. Μὲ τὸ διάταγμα αὐτὸ ἡ ὀθωμανική κυβέρνηση ἐξέφραζε τὴν ἐπιθυμία τῆς νὰ προβῆ σὲ σημαντικὲς κοινωνικὲς μεταρρυθμίσεις μέσα στὸ κράτος. Εἰδικὰ τὸ τελευταῖο διάταγμα ὑποσχόταν τὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία και τὴν προστασία τῶν θρησκευτικῶν προνομίων τῶν μὴ μουσουλμάνων ὑπηκόων τῆς αὐτοκρατορίας. Καθόριζε ἀκόμη ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιοῦνται στὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἐκφράσεις, πού θὰ μπορούσαν νὰ προσβάλουν κατὰ ὅποιον-δήποτε τρόπο τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦς. Ἐπωφελοῦμενοι, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ τὴν κατάσταση αὐτὴ οἱ Ἑλληνες κάτοικοι τῶν Γενιτσῶν ζήτησαν ἀμέσως νὰ τοὺς χορηγηθῆ ἡ ἄδεια νὰ ἀνεγείρουν τὴν ἐκκλησία πού ἐπιθυμοῦσαν ἀπὸ

1. Γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τῶν Γιουρούκων στὴ Μακεδονία και Θεσσαλία βλ. M. Ta y u i b G ö k b i l g i n, Yürükler, Tatarlar ve Evlâd-i Fâtihan, Istanbul Universitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlarından No. 748, Istanbul 1957, σ. 13, 75. Ἐπίσης Ἁ π. Β α κ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Α', σ. 218-219 και 220, ὅπου και σχετικὴ βιβλιογραφία.

2. M. T. G ö k b i l g i n, ἔ.ά., σ. 256 κ.έ.

3. Ὁ γνωστὸς Τοῦρκος ταξιδιώτης τοῦ 17ου αἰῶνα και συγγραφέας τοῦ «Ὀδοιπορικοῦ» (Seyahatname) Ἐβλιγιὰ Τσελεμπή, περιγράφοντας μὲ λεπτομέρειες τὰ Γενιτσά, (τ. 8ος, Κωνσταντινούπολις 1928, σ. 170-176) δὲν ἀναφέρει τὴν ὑπαρξὴ ἐκκλησίας, ἐνῶ δὲν παραλείπει ποτὲ νὰ σημειώσῃ σ' ἄλλες πόλεις τὸν ἀριθμὸ τουλάχιστο τῶν ἐκκλησιῶν τους.

πολὺν καιρὸ. Δὲν γνωρίζουμε ἂν καὶ σὲ παλιότερη ἐποχὴ εἶχαν ζητήσει παρόμοια ἄδεια, πού δὲν τοὺς δόθηκε. Εἶναι ὅμως πολὺ πιθανό.

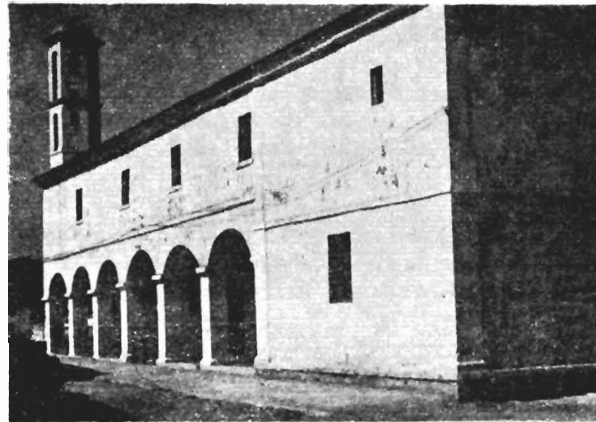
Τὸ φερμάνι πού παραχωροῦσε τὴν ἄδεια τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ θὰ πρέπη, ὅπως ἦταν συνήθεια, νὰ παραδόθηκε στὰ χέρια ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερομένους (σῶζεται ἀκόμη ἡ θήκη ἀπὸ κόκκινο δέρμα, ὅπου ἦταν τοποθετημένο). Ἀντίγραφό του θὰ ὑπάρχει ἀσφαλῶς στὸ σχετικὸ «τεφετέρι» πού κρατοῦσαν στὸ Αὐτοκρατορικὸ Ντιβάνι¹. Ἀκόμα, γιὰ νὰ καταστῆ ἐγκυρὴ μιὰ παρόμοια διαταγὴ, θὰ ἔπρεπε νὰ καταχωρηθῆ καὶ στὸ σχετικὸ κώδικα («sicil») τοῦ καδῆ τοῦ τόπου. Τὴν καταχώρηση αὐτὴ δὲν μπορούμε δυστυχῶς νὰ τὴν ἐπιβεβαιώσουμε, γιὰ τὰ τουρκικὰ ἀρχεῖα τῶν Γενιτσῶν καταστράφηκαν κατὰ τὴν εἴσοδο τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων στὴν πόλη τὸ 1912. Παρόμοια καταχώρηση δὲν βρήκα στοὺς κώδικες τοῦ καδῆ τῆς Θεσσαλονίκης. Τὸ οἰκόπεδο πάνω στὸ ὁποῖο κτίσθηκε ἡ ἐκκλησία τὸ παρεχώρησαν ἡ οἰκογένεια Χρήστου Χατζηδημητρίου, καθὼς καὶ ἄλλες πού κατεῖχαν γειτονικὰ οἰκόπεδα, καὶ ἡ ἀνέγερση τῆς ἐκκλησίας (εἰκ. 3-4) ἄρχισε ἀμέσως μὲ προ-

1. Ὅπως ἔχει ἐξακριβωθῆ, στὸ Ντιβάνι κρατοῦσαν σὲ εἰδικούς κώδικες ἀντίγραφα τῶν φερμανίων, πού ἐκδίδονταν σχετικὰ μὲ τὴν παραχώρηση ἀδείας γιὰ τὴν ἀνέγερση ἢ ἐπισκευὴ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν σχολείων τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων ἢ τῶν ξένων ἀποστολῶν. Στὰ ἀρχεῖα τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ντιβανίου (Divan - i Hümayun), πού σήμερα φυλάγονται στὸ ἀρχεῖο τοῦ Τουρκικοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως (Başvekalet Arşivi), οἱ κώδικες μὲ ἀριθμὸ 1 MHD καὶ ἀριθμὸ σειρᾶς 1-7 περιέχουν ἐγγραφοὺς τοῦ εἴδους αὐτοῦ ἀπὸ τὸ 1869 ὡς τὸ 1921. Τὰ προγενέστερα ἐγγραφοὺς εἶναι καταχωρημένα στοὺς κώδικες πού εἶναι γνωστοὶ μὲ τὸ ὄνομα Mühimme defterleri (κώδικες τῶν σπουδαίων ζητημάτων). Σ' αὐτοὺς καταχωροῦνταν τὰ ἀντίγραφα τῶν φερμανίων πού ἐκδίδονταν γιὰ κάθε εἴδους ὑπόθεση τοῦ κράτους. Ὑπάρχουν 263 τέτοιοι κώδικες τῶν ἐτῶν 1553 ὡς 1869. Ὑπάρχουν ἀκόμη σὲ δύο τόμους εὐρετήρια τῶν φερμανίων γιὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ σχολικὰ ζητήματα ἀπὸ τὸ 1713 καὶ μετὰ. Στὰ εὐρετήρια αὐτὰ τὰ ζητήματα εἶναι καταχωρημένα κατὰ περιοχὲς· ἀνάμεσα σ' αὐτὲς εἶναι καὶ οἱ περιοχὲς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους (Cezayir-i Bahr-i Şefid), τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Μοναστηρίου. Στὸ ἴδιο Başvekalet Arşivi ἀπόκεινται καὶ οἱ κώδικες τοῦ «Γραφείου Ἐπισκόπων» (Piskopos Halifeligi Kalemî) τῆς «Διευθύνσεως Οἰκονομικῶν Διαταγῶν» (Evamir-i maliye Kalemî) τοῦ Ὄθωμανικοῦ «Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν» (Bâb-i Defterî). Οἱ κώδικες αὐτοὶ μὲ στοιχεῖα KPT 2539-2541/33 περιέχουν ἀντίγραφα φερμανίων τῶν ἐτῶν 1641-1837. Τὰ μεταγενέστερα φερμάνια εἶναι καταχωρημένα στοὺς κώδικες τοῦ Divan-i Hümayun. (Γιὰ τὸ περιεχόμενο γενικὰ τῶν ἀρχείων τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως βλ. M i d h a t S e r t o ğ l u, Muhteva Bakımından Başvekalet Arşivi (Τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν περιεχομένων του), Ἄγκυρα 1955, Ἔκδοσις τῆς Σχολῆς Γλώσσης καὶ Ἱστορικῆς Γεωγραφίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀγκύρας, ἀρ. 103. Βλ. ἐπίσης Ö. L. B a r k a n, ἄρθρο Daftarı Khakani, The Encyclopaedia of Islam, ἐκδ. Β', τ. Β', σ. 81-83. Ἐπίσης βλ. B. L e w i s, Notes and Documents from the Turkish Archives, Jerusalem 1952, Oriental Notes and Studies, published by the Israel Oriental Society, ἀρ. 3.

σωπική προσφορά όλων τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς πόλης¹. Ταυτόχρονα κτίσθηκε καὶ διώροφο σχολεῖο κοντὰ στὴν ἐκκλησία². Ἐκεῖ κοντὰ ἀκόμη ὑπῆρχε καὶ εὐρύχωρο κτήριο (εἰκ. 5), ποὺ χρησίμευε γιὰ ἔδρα τοῦ Μητροπολίτη κατὰ τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς του στὰ Γενιτσά. Τὰ ἔξοδα ὁμῶς

Εἰκ. 3. Ἡ εἴσοδος τῆς ἐκκλησίας.

Εἰκ. 4. Ἡ νότια πλευρὰ τῆς ἐκκλησίας.

1. Οἱ διαστάσεις τῆς ἐκκλησίας εἶναι λίγο μεγαλύτερες ἀπὸ αὐτὲς ποὺ σημειώνονται στὸ φερμάνι. Εἶναι 23 × 30,80 μέτρα.

2. Τὸ σχολεῖο κήκε τὸ 1888 καὶ ξανακτίσθηκε λίγο ἀργότερα.

τῆς κατασκευῆς ὄλων αὐτῶν ἦταν, φαίνεται, ἀνώτερα τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τῶν κατοίκων καὶ ἡ ἀποπεράτωσή τους πιθανὸν νὰ ἐγινε μὲ τὴ χρηματικὴ συνδρομὴ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτη Σίμωνος Γεωργίου Σίνα¹.

Πότε ἀκριβῶς τελείωσε ἡ οἰκοδόμησις καὶ πότε ἐγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ

Εἰκ. 5. Τὸ μητροπολιτικὸ κτήριο ὅπως εἶναι σήμερα.

ναοῦ δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστό. Ὁ Χατζηκυριακοῦ² γράφει ὅτι ἡ ἐκκλησία, «μεγάλη καὶ εὐρύχωρη» κτίσθηκε τὸ 1867 μαζί μὲ τὸ σχολεῖο, ποῦ ἦταν πέτρινο καὶ χωρισμένο σὲ δύο τμήματα, ἀρρένων καὶ θηλέων. Ἴσως τὴ χρονιὰ ἐκείνη νὰ ἐγιναν τὰ ἐγκαίνια. Στὰ ἀρχεῖα ἀκόμη τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει ἕνας μεταγενέστερος κώδικας μὲ τὸν τίτλο «Ἐκκλησιαστικὸν Κτηματολόγιον». Σ' αὐτὸν εἶναι σημειωμένες οἱ ἐκκλησίες καὶ τὰ σχολεῖα τῶν Γενιτσῶν καὶ τῶν

1. Βλ. Ζώτος Μολοσόυ, Δρομολόγιον τῆς Ἑλλ. Χερσονήσου. τεύχος, 5. Μακεδονία καὶ Σερβία, Ἀθήναι 1887 (Ἡπειρωτικαὶ Μακεδονικαὶ Μελέται, τ. Δ'), σ. 275. «Ὁ Σίνας ἔκτισε μιὰν λαμπρὰν ἐκκλησίαν, δύο σχολεῖα δημοτικὰ ἀρρένων καὶ θηλέων καὶ ἕν ἑλληνικὸν δι' ἀμφοτέρωτα διατηρούμενα δαπάναις τοῦ Σίνα προικισθέντα». Ἀσφαλῶς ὁ Ζώτος Μολοσόος ὑπερβάλλει τὴ γενναιοδωρία τοῦ Σίνα. Ἡ μέχρι αὐτοθυσίας προσφορὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀκόμη καὶ τῶν πιὸ φτωχῶν, γιὰ παρόμοια ἰδρύματα εἶναι γνωστή. Ἄλλωστε στὸ «Ἐκκλησιαστικὸν Κτηματολόγιον» τῆς Ἐκκλησίας, ποῦ ἀναφέρεται παρακάτω, δὲν σημειώνεται ὁ Σίνας ὡς δωρητὴς ἢ εὐεργέτης, οὔτε ὑπάρχει καμιὰ τέτοια παράδοσις στοὺς κατοίκους τῆς πόλης.

2. Γ. Χατζηκυριακοῦ, Σκέψεις καὶ ἐντυπώσεις ἐκ περιοδείας ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν (1905-1906). Δευτέρα Ἔκδοσις, ΕΜΣ, ΙΜΧΑ ἀρ. 58, Θεσσαλονίκη 1962, σ. 20 κ.έ.

χωριῶν τῆς περιφέρειας τους πού ἀνήκαν στήν ὀρθόδοξη ἐκκλησία καί παραμένουν πιστά ἢ ἔχουν ἀκολουθήσει τὸ σχίσμα¹. Ὁ κώδικας μᾶς δίνει καί τὰ σύνορα τῆς ἐκκλησίας. Πρὸς βορρᾶν βρίσκεται ἡ οἰκία Βασιλείου Κιρίτς, πρὸς Νότον ἡ οἰκία Μποσκαίων, πρὸς Ἀνατολὰς δρόμος καί πρὸς Δυσμᾶς ἡ οἰκία Κοῦσε-Κόλτσε Στουγιάν καί Γεωργίου Δῆμτσε. Οἱ δυὸ τελευταῖες οἰκογένειες εἶναι ἀνάμεσα σ' αὐτὲς πού πρόσφεραν δωρεὰν μέρος τοῦ οἰκοπέδου γιὰ τὴν ἀνέγερση τῆς ἐκκλησίας. Ὡς τρόπο προελεύσεως τῆς ἐκκλησίας ἀναφέρει ὅτι κτίσθηκε «διὰ συνδρομῶν τῶν Ἑλληνοορθοδόξων». Σημειώνεται ἀκόμη ὅτι ὁ τίτλος ἰδιοκτησίας τοῦ ναοῦ εἶναι «αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον» καί ὅτι ὁ τίτλος αὐτὸς ἔχει ἐκδοθῆ «ἐπ' ὄνόματι τοῦ Πατριαρχείου». Τέλος στὴ στήλη τῶν παρατηρήσεων σημειώνεται ὅτι ἡ «ἐκκλησία ἀπὸ τῆς ἀνεγέρσεώς της καί μέχρι σήμερον λειτουργεῖ ἑλληνιστί». Δὲν μπορούμε φυσικὰ νὰ παραδεχθοῦμε ὅτι ἡ χρονολογία 1852 πού ἀναφέρει εἶναι σωστή, μὰ πού τὸ φερμάνι πού δίνει τὴν ἄδεια ἀνεγέρσεώς της ἔχει ἐκδοθῆ στὰ τέλη τοῦ 1858². Πάντως οἱ εἰκόνες πού ὑπάρχουν στὸ ναὸ χρονολογοῦνται κυρίως ἀπὸ τὸ 1860 καί ἔπειτα. Ὑπάρχουν καί μερικὲς μὲ χρονολογία 1846, ἀλλὰ αὐτὲς θὰ πρέπει νὰ ἔχουν μεταφερθῆ ἀπὸ ἄλλες ἐκκλησίες.

Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ προσθέσουμε καί τὰ ὅσα μοῦ ἀνέφεραν κάτοικοι τῶν Γενιτσῶν γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ καμπαναριοῦ, πού εἶναι μεταγενέστερο κτίσμα: Ὅταν ἐπίτροπος τοῦ μητροπολίτη Βοδενῶν ἦταν ὁ ἐπίσκοπος «Λίτης» Ἀλέξανδρος³, συναντήθηκε στὰ Γενιτσά μὲ τὸ διοικητὴ (Καϊμακάμη), πού

1. Ἀπὸ σημείωση στὴ σελίδα ὅπου ἀναγράφεται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὸ χωριὸ Ράμελ συμπεραίνουμε ὅτι τὸ κτηματολόγιο αὐτὸ, πού δὲν εἶναι χρονολογημένο, πρέπει νὰ καταρτίσθηκε μετὰ τὸ 1908. Ἐκεῖ σημειώνεται ὅτι ἡ ἐκκλησία αὐτὴ «ἐκτίσθη συνδρομῇ τῶν ἑλληνοορθοδόξων ἀπὸ εικοσιπενταετίας κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, αἵτινες (sic) τὸ 1906 ἐπανελθόντες εἰς τὰ πάτρια ἐλειτούργουν ἑλληνιστί ἐπὶ δύο ἔτη, ὅποτε καί πάλιν συνεπεία πυρπολήσεως τοῦ χωρίου ὑπὸ τῶν κοιτατζήδων προσεχώρησαν εἰς τὸ σχίσμα».

2. Τὸ Κτηματολόγιο ἀναγράφει ἀκόμα ὅτι στὴν ἴδια ἐνορία ὑπάρχει ἓνα οὐλοεῖο πού κτίσθηκε «διὰ συνδρομῶν τῶν ἑλληνοορθοδόξων» καί παραμένει ἑλληνικό. Ἀναγράφεται ἀκόμα ὅτι καί τὸ κτήριο τῆς Μητροπόλεως κτίσθηκε «διὰ συνδρομῶν τῶν ἑλληνοορθοδόξων», ὁ κτηματικὸς φόρος πού πληρώνει ἀνέρχεται σὲ 107 γρόσια καί ἡ ἀπόδειξη πληρωμῆς ἐκδίδεται ἐπ' ὄνόματι τῶν κατὰ καιροὺς ἐπιτρόπων τῆς ἐκκλησίας. Τέλος στὸν ἴδιο κώδικα σημειώνονται τὰ διάφορα κτήματα πού ἀποτελοῦσαν περιουσία τῆς ἐκκλησίας, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὅποια προέρχονται ἀπὸ δωρεὰς διαφόρων οἰκογενειῶν. Ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ μνεῖα τοῦ κισλά, τῆς χειμερινῆς δηλαδὴ βοσκῆς «παρὰ τὴν πόλιν τῶν Γενιτσῶν». Περιέργη εἶναι ἡ σημείωση ὅτι ἡ βοσκὴ αὐτὴ, πού ἀπλώνεται ἀπὸ τὴν πόλιν ὡς τὸ χωριὸ «Πηλουρίκιον», τὸ σημερινὸ Πηλογήρι, «ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ Γενιτσῶν».

3. Ὁ ἐπίσκοπος «Λίτης» Ἀλέξανδρος χρημάτισε ἐπίτροπος τοῦ μητροπολίτη Βοδενῶν Ἱεροθέου (1875-1896) ἀπὸ τὸ 1879 ὡς τὸ 1893, ὅπως ἐξάγεται ἀπὸ τοὺς κώδικες τῆς Μητροπόλεως. Ἡ ἐπισκοπὴ Λίτης καί Ρενδίνης υπαγόταν στὴ μητρόπολη Θεσσαλονίκης.

ἦταν παλιὸς φίλος του· ἀμέσως τοῦ ζήτησε γιὰ χάριη τὴν ἄδεια νὰ κτισθῆ τὸ καμπαναριό. Αὐτὸς τοῦ τὴν παραχώρησε πρόθυμα καὶ ἡ καμπάνα παραγγέλθηκε στὴν Ὁδησσό. Στὴν ἐγκατάστασή της ὅμως ἀντιτάχθηκαν μ' ὅλες τους τὶς δυνάμεις οἱ ντόπιοι Τοῦρκοι ἀπειλώντας ὅτι θὰ τὴν ἐμποδίσουν καὶ μὲ τὰ ὄπλα ἀκόμη. Τελικὰ τὰ ἐγκαίνια ἔγιναν γύρω στὸ 1880 μὲ τὴν προστασία τοῦ τουρκικοῦ συντάγματος πυροβολικοῦ, ποῦ ἔδρα του εἶχε τὰ Γενιτσά.

Ἡ ἐκκλησία διατηρεῖται σὲ καλὴ κατάσταση καὶ ἐκτὸς ἀπὸ ἐπικονιάσεις δὲν ἔχει ὑποστῆ ἄλλη μεταβολή. Τελευταῖα μόνον ἀντικαταστάθηκε τὸ τέμπλο ποῦ ἦταν ξυλόγλυπτο, παρόμοιο μὲ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στὴ Θεσσαλονίκη.

Εἶναι ἀναμφισβήτητη ἡ ἀκτινοβολία ποῦ εἶχαν τὰ ἱδρύματα αὐτὰ καθὼς καὶ ὁ ρόλος ποῦ ἔπαιζαν στὴν τόνωση τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν κατοίκων τῆς πόλης¹. Δυστυχῶς δὲν σώζονται τὰ βιβλία καὶ οἱ κώδικες τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν σχολείων, ποῦ θὰ μᾶς ἔδιναν πολὺτιμες πληροφορίες γιὰ τὴ δράση τους. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰώνα ἡ σλαβικὴ προπαγάνδα ἄρχισε νὰ δρᾷ καὶ στὴν περιοχὴ αὐτή. Καὶ πρῶτοι οἱ Σέρβοι ἱδρυσαν σχολεῖο μέσα στὴν πόλη. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ δὲν παρουσίασε ἐπιτυχία καὶ ἡ σχολὴ ἐκλείσε. Τὸ 1902 ἱδρύθηκε βουλγαρικὸ σχολεῖο καὶ ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα ἄρχισε μὲ ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα. Βουλγαρικὴ ἐκκλησία στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου κτίσθηκε μόνον τὸ 1908 μὲ 1909. Ἐπίσης ἡ καθολικὴ προπαγάνδα ἔκτισε δική της ἐκκλησία τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου. Οἱ προσπάθειες ὅμως αὐτὲς ὄχι μόνον δὲν ἀμαυρώνουν, ἀλλὰ ἀντίθετα τονίζουν ἀκόμη περισσότερο τὴν παρουσία τοῦ ἐλληνικῆς συνειδήσεως πληθυσμοῦ τῶν Γενιτσῶν.

Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Μακεδονίας

ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

1. Γιὰ τὴν ἐλληνικὴ κοινότητα ὁ Γ. Χατζηκυριακοῦ, ἑ.ἀ., σ. 21, γράφει: «Ἡ ἡμετέρα κοινότης περιλαμβάνει κυμαινόμενον πληθυσμὸν ἐκ 500-600 οἰκογενειῶν, λαλουσῶν τὸ γνωστὸν Σλαυόηχον γλωσσικὸν ἰδίωμα, ὧν πολλοὶ μετέστησαν εἰς τὸ Βουλγαρικὸν σχίσμα δόλω καὶ βία τῆς Βουλγαρικῆς ἐταιρείας. Πολλοὶ τούτων κατ' ἐπανάληψιν ἀπεσχίσθησαν καὶ πάλιν μετανόησαν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν. Περί τὰς 150-200 μόνον διεκρίθησαν ἐπὶ ἀναλλοιώτῳ πίστει καὶ ἀφοσιώσει εἰς τὴν πατρῶαν θρησκείαν, αἱ ὅποιοι εἶναι καὶ αἱ μᾶλλον διακρινόμεναι ἐπὶ εὐπορίᾳ καὶ μορφώσει». Σὲ κώδικα τοῦ 1881 τῆς Μητροπόλεως Βοδενῶν σημειώνεται ὅτι ἡ πόλη τῶν Γενιτσῶν ἔχει 300 «οτέφανα», οἰκογένειες δηλαδὴ, πιστὲς στὴν ὀρθοδοξία.

RÉSUMÉ

Basil Dimitriadis, Un firman pour la construction de la première église de Yenitsa.

Le firman qui est publié ici est daté de 1858 et donne la permission aux Grecs habitants de Yenitsa (Vardar Yenicesi) de faire construire une église. Le firman est donné après demande du Patriarche de Constantinople et stipule les formes et mesures de l'église. Il donne l'ordre que cette église soit élevée sur un terrain qui appartient exclusivement aux Grecs et non à des personnes d'autres nationalités. C'est à cause du fanatisme religieux des descendants des «Gazis» que Yenitsa a manqué d'église jusqu'à cette époque. Ceux-ci étaient des guerriers musulmans qui s'étaient installés à Yenitsa à la suite du fameux Gazi Evrénos Bey, chef guerrier du Sultan Murat 1er. La ville était un centre religieux où se trouvait le tombeau de Gazi Evrénos Bey, ainsi que les monuments religieux et autres œuvres d'utilité publique, dont lui-même et ses fils étaient les fondateurs. Les Grecs chrétiens habitants de Yenitsa ont profité des réformes sociales apportées par la période de Tanzimat à l'Empire Ottoman au milieu du XIXe siècle, pour demander le permis de construire leur première église. En même temps ils furent construire l'école. La date de la fin des travaux de ces deux bâtiments n'est pas connue. Plus tard fut construit le clocher; ensuite, quand la propagande slave commence son œuvre en cette ville, fut créée, d'abord une école serbe, puis une école bulgare et c'est seulement au début du XXe siècle que fut construite l'église bulgare et l'église catholique.